

Роман Григорович СНИЩЕНКО

кандидат економічних наук,
доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту,
Кременчуцький національний університет імені М. Остроградського

ВИЗНАЧЕННЯ ІНДИКАТОРІВ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛТАВСЬКОГО РЕГІОНУ

Сніщенко, Р. Г. Визначення індикаторів фінансової безпеки Полтавського регіону [Текст] / Роман Григорович Сніщенко // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. – Том 27. – № 3. – С. 213-220. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. Розвиток регіону в швидкозмінних умовах загострення політичної і економічної ситуації в країні вимагає завчасного виявлення загроз його фінансовій безпеці, швидкого реагування на негативні чинники, постійного моніторингу зовнішнього та внутрішнього середовища. Виникає потреба у наявності обмеженої кінцевої множини індикаторів, зміна яких сигналізує про зміну стану фінансової безпеки регіону.

Мета. Метою статті є вдосконалення методичних підходів до визначення і оцінки індикаторів фінансової безпеки на регіональному рівні на прикладі Полтавського регіону.

Результати. За результатами проведеного дослідження удосконалено понятійний апарат фінансової безпеки: вперше надано визначення термінів «показник фінансової безпеки» та «індикатор фінансової безпеки». Запропоновано, що при розробці методики оцінки фінансової безпеки регіону сектори фінансової безпеки повинні враховувати пріоритетні завдання, спеціалізацію і структурування регіону, а також соціальну спрямованість економіки України. Визначено пріоритетні і проблемні сектори та ключові індикатори фінансової безпеки Полтавського регіону. Напрямами подальших досліджень є розробка методики оцінки фінансової безпеки Полтавського регіону.

Ключові слова: показники; індикатори; етапи; регіон; сектор; фінансова безпека.

Roman Hryhorovych SNISHCHENKO

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Finance and Credit,
Kremenchug Mykhailo Ostrohradsky National University

DETERMINATION OF FINANCIAL SAFETY INDICATORS OF POLTAVA REGION

Abstract

Introduction. Development of region in the quickly variables terms of sharpening of political and economic situation in a country requires the detection of threats to its financial safety, rapid reaction on negative factors, permanent monitoring of external and internal environment. There is a necessity in the presence of the bounded terminal set of indicators. The change of these indicators can signal about the change of the state of financial safety of region.

Purpose. The aim of the article is the perfection of methodical approaches as for the determination and estimation of indicators of financial safety at regional level on the example of the Poltava region.

Results. The determination of the terms «index of financial safety» and «indicator of financial safety» has been improved. We have proposed to take into consideration the specialization and structuring of regions, and also social orientation of economy of Ukraine in the process of development of method of estimation of financial safety of region. The priority and problem sectors and key indicators of financial safety of the Poltava region have been determined. The development of estimation of financial safety of the Poltava region will become the key point for further research.

Keywords: indexes; indicators; stages; region; sector; financial safety.

© Роман Григорович Сніщенко, 2017

Вступ

У сучасних умовах розбудови і розвитку фінансової системи України особливої актуальності набувають задачі забезпечення фінансової безпеки регіонів. Розвиток регіону в швидкозмінних умовах загострення політичної і економічної ситуації в країні вимагає завчасного виявлення загроз його фінансовій безпеці, швидкого реагування на негативні чинники, постійного моніторингу зовнішнього та внутрішнього становища. Виникає потреба у наявності обмеженої кінцевої множини індикаторів, зміна яких сигналізує про зміну стану фінансової безпеки регіону.

У теоретичному та методологічному аспектах фінансова безпека на макроекономічному рівні, на наш погляд, достатньо повно розглянута у працях відомих вітчизняних і зарубіжних вчених. Серед них доробок О. Барановського [1], І. Бланка [2], Є. Бріггема [3], К. Горячової [5], М. Єрмошенка [7], М. Єліфанова [6], Б. Карпінського [8], А.І. Сухорукова [17] та інші. На макрорівні більшість вчених визначає фінансову безпеку як підсистему економічної безпеки, акцентуючи увагу на місці фінансової безпеки у загальному процесі. У їх роботах проводиться вивчення та вирішення питань фінансової безпеки, які притаманні всім учасникам фінансового ринку. При цьому використовуються макроекономічні показники та індикатори, які дають можливість скласти уявлення про загальний стан фінансової безпеки країни і не дозволяють з достатнім ступенем достовірності зробити висновки про стан фінансової безпеки регіонів.

На наш погляд, проблематика фінансової безпеки регіонів ще не достатньо розкрита. Хоча робота в цьому напрямку ведеться вітчизняними вченими. Так В. Г. Маргасова, Н. В. Ткаленко у [10] розглянули сутність фінансової безпеки регіону і передумови її формування. М. І. Виклюк у [9] досліджує структурну побудову фінансової безпеки регіону, зміст та призначення основних її складових. М. М. Медвідь в [11] провів аналіз методичних підходів оцінювання стану фінансової безпеки регіону та надав власну класифікацію станів фінансової системи регіону за ступенем вияву фінансових загроз та небезпек.

На нашу думку, наявні фундаментальні дослідження висвітлюють лише окремі теоретичні аспекти фінансової безпеки регіонів без їх щільного ув'язування з індикаторами фінансової безпеки і не враховують принципів збалансованості регіонального і загальнодержавного рівнів. Проведений аналіз свідчить, що чинні методичні підходи до визначення та оцінки індикаторів фінансової безпеки регіонів мають загальний характер і не враховують їх специфіки і соціально-економічної спрямованості.

Прикладні ж дослідження фінансової безпеки регіонів мають поодинокий і несистемний характер через відсутність достатньо повної інформаційної бази для їх проведення і ефективних методик з реалізації результатів цих досліджень у практиці регіонального господарювання.

З огляду на вищезазначене, доцільним є подальше системне розроблення підходів у напрямку виокремлення регіональних особливостей фінансової безпеки та створення і обґрунтування переліку її індикаторів.

Мета статті

Метою статті є вдосконалення методичних підходів до визначення і оцінки індикаторів фінансової безпеки на регіональному рівні на прикладі Полтавського регіону.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення фінансової безпеки регіонів України в умовах впливу дестабілізуючих факторів.

Предметом дослідження виступають показники та індикатори регіональної фінансової безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження

Перед початком дослідження проблематики індикаторів фінансової безпеки регіону вважаємо принципово важливим і необхідним дати визначення сутнісних понять «індикатор фінансової безпеки» та «показник фінансової безпеки», бо, на нашу думку, між ними існує причинно-наслідковий зв'язок. Більшість науковців у своїх роботах [1; 2; 7 та ін.] не вбачають різниці між показниками та індикаторами або ж користуються поняттям «показник-індикатор» [8].

Показник фінансової безпеки – це число, вираз або ознака, значення або зміна якого дозволяє зробити *припущення* про фінансову безпеку учасника фінансового ринку чи її складову, або про весь процес чи окремий етап її забезпечення.

Індикатор фінансової безпеки – вагомий показник, значення або зміна якого дозволяє зробити *конкретні висновки* про фінансову безпеку учасника фінансового ринку чи її складову або про весь процес чи окремий етап її забезпечення.

Множина показників фінансової безпеки містить упорядковану множину її індикаторів:

$$P_{fb} \{p_1, p_2, p_3 \dots p_n\} \subset I_{fb} \{i_1, i_2, i_3 \dots i_n\} \quad (1)$$

де $P_{fb} \{p_1, p_2, p_3 \dots p_n\}$ – множина показників фінансової безпеки;
 $I_{fb} \{i_1, i_2, i_3 \dots i_n\}$ – упорядкована множина індикаторів.

Множина індикаторів фінансової безпеки дозволяє провести експрес-аналіз і зробити попередню оцінку фінансової безпеки регіону, зробити висновки про необхідність більш детального аналізу із застосуванням додаткових часткових показників. Множина показників фінансової безпеки дозволяє деталізувати напрями пошуку, виявити та ідентифікувати поточні і потенційні загрози, ухвалити управлінські рішення щодо реалізації сукупності необхідних заходів для ліквідації або мінімізації дії загрозливих чинників.

Головними вимогами до показників регіональної фінансової безпеки є їх достовірність, інформативність, простота отримання та розрахунку. Зважаючи на це, найбільш прийнятною для оцінювання фінансової безпеки регіонів є система показників, значення яких розраховуються за загальноприйнятими на рівні держави або окремого регіону методиками та інформація щодо них є загальнодоступною. Аналіз наявних показників для оцінювання фінансової безпеки регіонів показав відсутність уніфікованого підходу до їх вибору. Окремі системи показників застосовуються для проведення разового дослідження за індивідуальною методикою розрахунку або джерела визначення значень показників не є загальнодоступними.

Для оцінювання фінансової безпеки регіону серед економіко-математичних методів найбільш застосовують кластерний аналіз і метод комплексного показника [1; 2; 8-10 та ін.]. Порівняння диспропорцій обраних регіональних секторів у часі за методом кластерного аналізу дає можливість чітко визначити ефективність регіональної політики забезпечення фінансової безпеки.

Основною проблемою в застосуванні кластерного аналізу для порівняння регіональних секторів за станом їх фінансової безпеки є визначення кількості кластерів для групування.

Метод комплексного показника використовується головним чином для оцінки і порівняння станів фінансової безпеки регіонів на макрорівні з метою досягнення їх фінансової збалансованості. Основним недоліком цього методу є проблема вибору проміжних показників. Множина їх повинна бути скінченною і мати мінімальну розмірність. Крім того, робота по збору і аналізу даних навіть з використанням сучасних засобів автоматизації іноді потребує доволі багато часу і ресурсів. Тому, на наш погляд, з множини показників потрібно обирати найбільш вагомі з найвищою ентропією. Ці показники виконують роль індикаторів фінансової безпеки. Використання індикаторів дозволяє скоротити час на виявлення тієї частини проблемної сфери, зміна стану якої потребує прийняття управлінських рішень. Після визначення сектору для більшої деталізації множина індикаторів може, за необхідності, бути доповнена іншими показниками. Головним призначенням індикаторів є їх придатність для проведення моніторингу фінансової безпеки. У таблиці 1 наведено етапи роботи з показниками та індикаторами.

У Методичці розрахунку рівня економічної безпеки України (наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 р. № 60)[12] визначено окремий блок індикаторів у контексті окремих секторів фінансової безпеки. На регіональному рівні уніфікованої методики вибору секторів і індикаторів фінансової безпеки не існує. Сектори фінансової безпеки на рівні регіону, на нашу думку, повинні враховувати пріоритетні завдання, спеціалізацію і структуру регіону, а також соціальну спрямованість економіки України.

Множина індикаторів фінансової безпеки регіону повинна дозволити провести виявлення поточних і потенційних загроз, з метою їх подальшої деталізації та прийняття управлінських рішень по зменшенню або ліквідації дії загрозливих чинників.

Проведений аналіз наукових розробок з визначення секторів та індикаторів фінансової безпеки регіонів дозволив нам сформулювати перелік індикаторів фінансової безпеки Полтавського регіону за секторами (табл. 2). Хоча за класифікацією SSRD – 2009 Полтавська область належить до 2-го типу регіонів, вона має певні особливості, які були враховані при формуванні переліку[17]:

- нижчу щільність населення (51 осіб на 1 км²) та урбанізацію (нижче середньої), зокрема менший обласний центр (296 тис. осіб) та низька частка міського населення (62 %);
- високу частку сільського господарства у ВДВ (14,4 %);
- більш високий рівень безробіття (12,6 %);
- високий рівень кваліфікації трудових ресурсів – більше половини найманих працівників в області мають вищу освіту [15].

Таблиця 1. Основні етапи роботи з показниками та індикаторами

Показники фінансової безпеки	Індикатори фінансової безпеки
	Спільні
	Визначення складових фінансової безпеки на рівні регіону
	Ідентифікація об'єктів фінансової безпеки на рівні регіону
	Визначення кластерів фінансової безпеки регіону
	Проведення кластерного аналізу фінансової безпеки на рівні регіону
	Визначення проблемних кластерів фінансової безпеки
	Окремі
Постійний моніторинг визначених кластерів фінансової безпеки регіону	Обґрунтування, вибір та формування системи часткових показників визначених кластерів
Прийняття стратегічних управлінських рішень про необхідність регулювання стану фінансової безпеки регіону	Виявлення та деталізація загроз фінансовій безпеці регіону у визначених кластерах
	Визначення обсягу ресурсів, необхідних для мінімізації або ліквідації загроз фінансовій безпеці регіону у визначених кластерах
	Прийняття тактичних управлінських рішень про виділення та розподіл ресурсів, необхідних для регулювання стану фінансової безпеки регіону
	Комплексний фінансово-економічний аналіз системи часткових показників визначених кластерів після проведення заходів фінансової безпеки
	Прийняття управлінського рішення про дієвість заходів безпеки і правильність вибору часткових показників

Таблиця 2. Перелік індикаторів фінансової безпеки Полтавського регіону за секторами (сформовано на підставі [4, 9-11, 18 та ін.]

Напрямок	Індикатор	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Відхилення 2016-1012 рр.	
							абс.	відн.
Бюджетний сектор	ВРП, млн грн	56580	58464	69831	95867	131610	75030	1,33
	ВРП на 1 особу, грн	38424	39703	48235	66390	90255	51831	1,35
	Частка ВРП регіону в загальному обсязі ВВП України, %	3,9	4,0	4,4	4,0	5,5	1,60	0,41
	Середній рівень доходів бюджету на одну особу наявного населення (без урахування міжбюджетних трансфертів), грн / особа	581,5	597,9	594,8	661,43	820,40	1,60	0,41
	Середній рівень видатків бюджету на одну особу наявного населення (без урахування міжбюджетних трансфертів), грн / особа	984,7	966,3	1123,4	1314,4	1314,6	329,90	0,34
Сектор підприємництва	Питома вага збиткових підприємств у загальній кількості підприємств регіону, %	30,4	31,5	29,0	23,4	23,6	-6,80	-0,22
	Рентабельність операційної діяльності підприємств, %	10,7	9,4	12,0	14,6	10,5	-0,20	-0,02
	Індекс обсягу продукції сільськогосподарського виробництва	89,7	119,8	96,9	107,4	103,1	13,40	0,15
	Індекс промислової продукції (грудень до грудня попереднього року)	99,4	87,9	84,6	108,7	108,1	8,70	0,09
Сектор відкритості фінансової системи регіону	Капітальні інвестиції, млн грн	10217,4	9536,3	8827,8	8337,9	15265,2	5047,8	0,49
	Експорт товарів та послуг, млн дол. США	3183,3	2412,4	1979,2	1352,3	1278,6	-1904,7	-0,60
	Імпорт товарів та послуг, млн дол. США	1766,8	1227,1	1003,1	860,6	763,0	-1003,8	-0,57
	Прямі інвестиції в економіці області, млн дол. США	701,2	942,3	1064,7	1039,4	1000,1	298,9	0,43
	Прямі інвестиції з області, млн дол. США	1,8	2,3	3,4	2,6	1,8	0,00	0,00
	Частка інвестицій в основний капітал, що було профінансовано за рахунок коштів державного бюджету, %	3,1	0,3	0,4	1,6	1,5	-1,6	-0,52
Соціальний сектор	Наявний дохід на одну особу, грн	24027,2	25371,2	26195,7	31243,1	36393,3	12366,10	0,51
	Заборгованість із виплати заробітної плати, млн грн	11,6	14,2	28,1	34,4	30,0	18,40	1,59
	Кількість зареєстрованих безробітних на кінець періоду, тис. осіб	24,3	24,5	30,3	30,4	23,8	-0,50	-0,02
	Індекси споживчих цін (грудень до грудня попереднього року), %	99,1	99,6	123,8	145,0	114,2	15,10	0,15

На регіональному рівні узагальнювальним показником, який характеризує рівень розвитку економіки регіону, є валовий регіональний продукт (ВРП) [13]. Аналіз ВРП Полтавського регіону виявив стабільну динаміку його зростання. Серед групи регіонів-сусідів Полтавська область знаходиться на 2 місці за показником ВРП на душу населення (таблиця 3).

Таблиця 3. Порівняльна характеристика Полтавської області*

Територія	Площа, тис. м ²	Населення, тис. осіб	Міське, %	Приріст населення на 1 тис. осіб	ВРП (2016 рік), млн грн	ВРП на 1 особу (2016 рік), грн.	Частка регіону у формуванні ВВП, %
Україна	603,5	45426,2	68,7	-2,8	2383182	55853,5	100
Полтавська	28,8	1458,2	61,7	-6,6	131610	90255,0	5,5
Чернігівська	31,9	1066,8	63,5	-10,2	47865	44867,8	2,0
Сумська	23,8	1133	67,9	-9,0	30397	26828,8	1,3
Дніпропетровська	31,9	3292,4	83,5	-4,6	300118	91154,8	12,6
Кіровоградська	24,6	987,6	62,4	-7,7	28758	29119,1	1,2
Харківська	31,4	2737,2	80,2	-2,6	124843	45609,7	5,2
Київська	28,1	1725,5	61,6	2	118427	68633,4	5,0
Черкаська	20,9	1260	56,3	-7,1	53150	42182,5	2,2

*За даними [15].

Проте середній рівень видатків бюджету на одну особу наявного населення за аналізований період постійно перевищує середній рівень доходів бюджету на одну особу наявного населення, що вказує на необхідність задіяння механізму регулювання бюджетного сектору.

Полтавська область – одна з небагатьох в Україні, структура регіональної економіки якої поєднує велику частку промисловості водночас із значною часткою сільського господарства. Ключову роль відіграють такі сфери економічної діяльності, як: добувна (18 %) та обробна промисловість (23 %), сільське господарство (14 %), транспорт і зв'язок (8,5 %), торгівля (8 %) та ін. [17].

З 25 районів області 15 мають аграрну специфіку, 10 представлені промисловими підприємствами. здебільшого це підприємства харчової галузі та переробки сільгосппродукції [17]. Зменшення питомої ваги збиткових підприємств у загальній кількості підприємств регіону не призводить до пропорційного збільшення рентабельності операційної діяльності підприємств.

Індекс обсягу продукції сільськогосподарського виробництва за 2012-2016 рр., так само, як індекс промислової продукції, не має стабільної динаміки. Це вказує на необхідність проведення більш детального аналізу сектору підприємництва регіону за частковими показниками і виявлення зовнішніх або внутрішніх факторів, що становлять загрозу фінансовій безпеці.

У провідних галузях промислового виробництва області (машинобудуванні, гірничодобувній, нафтопереробній, харчовій, інших) зосереджено значну частку експортно-орієнтованих підприємств, що робить регіональну економіку залежною від кон'юнктури зовнішнього ринку [17]. Експорт товарів та послуг за досліджуваній період зменшився майже вдвічі. Основними причинами цього є нестабільна політична і економічна ситуація в Україні та збільшення країнами-партнерами обсягів власного виробництва та видобутку. Наприклад, зменшення експорту та падіння ціни окатків з Полтавського ГЗК спричинене розробкою нових родовищ у Китаї та появою нетрадиційних постачальників, серед яких В'єтнам, Перу, Мексика, Ліберія.

Найбільші обсяги прямих інвестицій зосереджено на підприємствах промисловості – 43,5 % та оптової і роздрібною торгівлі; з ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 40,4 % [17]. Проте розподілення іноземного капіталу по містах та районах Полтавської області є досить нерівномірним. Різниця між крайніми значеннями (у розрахунку на 1 особу) лідера (м. Комсомольськ) та аутсайдерів (Кременчуцького, Диканського районів) сягає понад тисячу разів, а в трьох районах області (Великобагачанський, Козельщинський та Чорнухинський) іноземні інвестиції відсутні [17]. За темпами приросту іноземних інвестицій область посідає 6 місце в Україні. Інвестиції надійшли із 48 країн світу. Найбільший обсяг іноземних інвестицій в область надійшов із Швейцарії – 60,2 % [17].

Найбільший внесок іноземних інвестицій у підприємства регіону зробила у Полтавський ГЗК транснаціональна компанія FERREXPO (рис. 1).

Частка інвестицій в основний капітал, що профінансована за рахунок коштів державного бюджету, незначна і має тенденцію до зменшення. Прямі інвестиції з області склали 11,9 млн дол. США, що свідчить про відплив капіталу з регіону внаслідок його недостатньої інвестиційної привабливості.

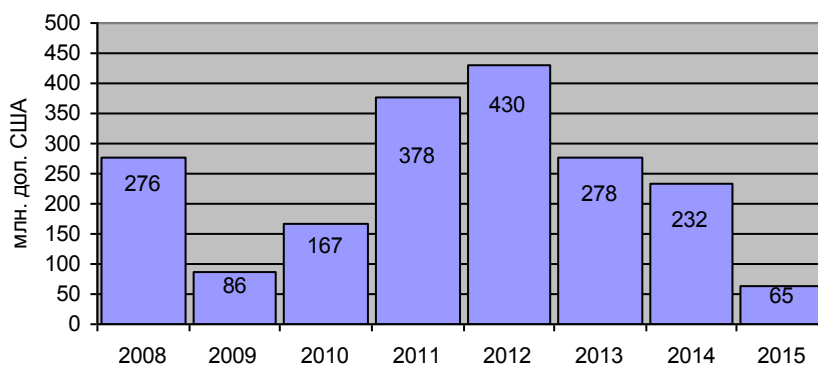

Рис. 1. Динаміка капітальних інвестицій компанії FERREXPO в Полтавський ГЗК*

*За даними [19]

Незважаючи на високу якість трудових ресурсів (за рівнем освіти в структурі зареєстрованих у міських, районних та міськрайонних центрах зайнятості безробітних громадян особи, які мають професійно-технічну освіту, становлять 42 %, вищу освіту – 39 %, повну загальну середню – 15 % [17]), регіон має одну з найбільших у країні частку зареєстрованих безробітних. Протягом досліджуваного періоду спостерігається вкрай низька динаміка зменшення кількості безробітних та погашення заборгованість із виплати заробітної плати. Це вказує на необхідність проведення більш детального аналізу соціального сектору регіону за частковими показниками і виявлення зовнішніх або внутрішніх факторів, що становлять загрозу фінансовій безпеці.

Висновки та перспективи подальших досліджень

За результатами проведеного дослідження удосконалено понятійний апарат фінансової безпеки: вперше надано визначення термінів «показник фінансової безпеки» та «індикатор фінансової безпеки». Це дало можливість виокремити підмножину індикаторів з множини показників і уточнити їх призначення, мету та область використання. Визначено, що на регіональному рівні уніфікованої методики вибору секторів і індикаторів фінансової безпеки не існує. Запропоновано, що при розробці методики оцінки фінансової безпеки регіону сектори фінансової безпеки повинні враховувати пріоритетні завдання, спеціалізацію і структуру регіону, а також соціальну спрямованість економіки України. На підставі аналізу наукових джерел і статистичних даних у статті визначено пріоритетні сектори та ключові індикатори фінансової безпеки Полтавського регіону. Аналіз ключових індикаторів дозволив визначити, що проблемними секторами фінансової безпеки є бюджетний і соціальний сектори. Це дає підставу для більш детального фінансово-економічного аналізу стану цих секторів з використанням їх додаткових показників. Напрямами подальших досліджень є розробка методики оцінки фінансової безпеки Полтавського регіону.

Список літератури

1. Барановський О. І. Фінансова безпека держави / О. І. Барановський // Фінанси України. – 1996. – № 11. – С. 19–34.
2. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К.: Вид-во «Ельга», «Ника-Центр», 2004. – 784 с.
3. Брігхем, Є. Основи фінансового менеджменту: пер. з англ. / Євхен Брігхем. – Київ: Молодь. – 1997. – 1000 с.
4. Герасимчук, З. В. Політика розвитку проблемних регіонів: методологічні засади формування та реалізації: монографія / З. В. Герасимчук, В. Л. Галушак. – Луцьк: Надстир'я, 2006. – 245 с.
5. Горячева, К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства: автореф. дис. кандидата економ. наук. / Горячева К. С. – К., 2006. – 20 с.
6. Єпіфанов, А. О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія. / А. О. Єпіфанов. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.
7. Єрмошенко, М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. М. Єрмошенко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 309 с.
8. Карпінський, Б. А. Збалансованість фінансової системи: методологія, оцінка, порівняння / Б. А. Карпінський. – Львів: Логос, 2005. – 496 с.
9. Виклюк, М. І. Структура фінансової безпеки регіону та характеристика її складових [Електронний ресурс] / М. І. Виклюк // Ефективна економіка – 2012. – № 10. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua>.

10. Маргасова, В. Г. Передумови формування фінансової безпеки регіону / В. Г. Маргасова, Н. В. Ткаленко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2010. – № 2. – С. 139 – 146.
11. Медвідь, М. М. Фінансова безпека регіонів України (на прикладі Харківської області): автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.05 / Полтавський національний технічний ун-т ім. Юрія Кондратюка. – Полтава, 2008. – 20 с.
12. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України (наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 р. № 60) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://consultant.parus.ua/?doc=03WN62B99B>.
13. Методичні рекомендації щодо розрахунку валового регіонального продукту виробничим методом, затверджені наказом Держкомстату від 04.06.2004 №351/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/metod_polog/menu/01_nr.htm.
14. Плюта, В. Сравнительный многомерный анализ в эконом. исследованиях / В. Плюта / Пер. с польск. В. В. Иванова. – М.: Финансы и статистика, 1989. – 175 с.
15. Регіональна статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/sestr.htm.
16. Стратегія регіонального розвитку Полтавської області до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.adm-pl.gov.ua/page/strategiya-rozvitku-poltavskoyi-oblasti-do-2020-roku-0>.
17. Сухоруков, А. І. Проблеми фінансової безпеки України: Монографія / (Передмова акад. НАН України С. І. Пиріжкова). – К.: НІПМБ, 2004. – 117 с.
18. Третяк, О. З. Окремі концептуальні характеристики категорії фінансової безпеки регіону / О. З. Третяк, М. В. Кирилів // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 2. – С. 2-7.
19. Ferrexpo-annual-report-2015 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ferrexpo.com/investor-relations/news/results-reports-presentations>.

References

1. Baranovskyi, O. I. (1996). Finansova bezpeka derzhavy. [Financial security of the state]. *Finansy Ukrainy*, (11), 19-34.
2. Blank, Y. A. (2004). *Upravlenye fynansovoi bezopasnosti predpriyatiya*. [Management of financial security of the enterprise]. Kyiv: Elha, Nyka-Tsentr.
3. Brihkhem, Y. (1997). *Osnovy finansovoho menedzhmentu* [Fundamentals of Financial Management] [in Ukrainian].
4. Herasymchuk, Z. V. & Halushchak, V. L. (2006). *Polityka rozvytku problemnykh rehioniv: metodolohichni zasady formuvannia ta realizatsii*. Lutsk: Nadstyria.
5. Horiacheva, K. S. (2006). *Mekhanizm upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstva*. Kyiv.
6. Iepifanov, A. O. (2009). *Finansova bezpeka pidpriemstv i bankivskykh ustanov*. Sumy: UABS NBU.
7. Iermoshenko, M. M. (2001). *Finansova bezpeka derzhavy: natsionalni interesy, realni zahrozy, stratehiia zabezpechennia*. Kyiv: KNTEU.
8. Karpinskyi, B. A. (2005). *Zbalansovanist finansovoi systemy: metodolohiia, otsinka, porivniannia*. Lviv: Lohos.
9. Vykliuk, M. I. (2012). Struktura finansovoi bezpeky rehionu ta kharakterystyka yii skladovykh. *Efektivna ekonomika*, 10. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
10. Marhasova, V. H. & Tkalenko, N. V. (2010). Peredumovy formuvannia finansovoi bezpeky rehionu. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy*, 2, 139-146.
11. Medvid, M. M. (2008). *Finansova bezpeka rehioniv Ukrainy (na prykladi Kharkivskoi oblasti)*. Poltava.
12. *Metodyka rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy* (nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy vid 02.03.2007 r. № 60). (2007). Retrieved from: <http://consultant.parus.ua/?doc=03WN62B99B>.
13. *Metodychni rekomendatsii shchodo rozrakhunku valovoho rehionalnoho produktu vyrobnychym metodom, zatverdzeni nakazom Derzhkomstatu vid 04.06.2004 №351*. (2004). Retrieved from: https://ukrstat.org/uk/metod_polog/menu/01_nr.htm.
14. Pliuta, V. (1989). *Sravnitelnyi mnohomernyi analiz v ekonom. issledovaniakh*. Moscow: Finansy i statistika.
15. *Rehionalna statystyka*. (n.d.). Retrieved from: https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/sestr.htm.
16. *Stratehiia rehionalnoho rozvytku Poltavskoi oblasti do 2020 roku*. (n.d.). Retrieved from: <http://www.adm-pl.gov.ua/page/strategiya-rozvitku-poltavskoyi-oblasti-do-2020-roku-0>
17. Sukhorukov, A. I. (2004). *Problemy finansovoi bezpeky Ukrainy*. Kyiv: NIPMB.
18. Tretiak, O. Z. & Kyryliv, M. V. (2009). Okremi kontseptualni kharakterystyky katehorii finansovoi bezpeky rehionu. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, 2, 2-7.
19. *Ferrexpo-annual-report-2015*. (2015). Retrieved from: <http://www.ferrexpo.com/investor-relations/news/results-reports-presentations>

Стаття надійшла до редакції 21.09.2017 р.